

"ברך את מדינת ישראל..."

10

טיפוח זהות ציונית דתית לאור משנתו של הרב עוזיאל

מטרות

1. המשתתפים יתודעו לבקשות ולמסרים של ה"תפילה לשלום המדינה", כפי שהם משתקפים ממשנתו הציונית-דתית של הרב עוזיאל.
2. בקרב המשתתפים תתחדד החשיבות שבאמירת "תפילה לשלום המדינה", המבטאת את ייחודיותו וריבונותו של עם ישראל היושב בארצו.

רציונל

עם קום המדינה תיקנו הרב עוזיאל והרב הרצוג, הרבנים הראשיים של מדינת ישראל, "תפילה לשלום המדינה". תפילה חגיגית ומיוחדת זו נאמרת בכל שבת לאחר קריאת התורה ברוב בתי הכנסת בארץ ובתפוצות. התפילה הנה תפילת בקשות למען מדינת ישראל – ראשית צמיחת גאולתנו. בתפילה בקשה לשלומה של המדינה, בקשה להצלחת ההנהגה, בקשה לביטחון, בקשה לקיבוץ גלויות, בקשה למען דמותה הרוחנית של המדינה, בקשה לגאולה ולביאת המשיח ובקשה להופעת כבוד ה' בעולם.

התפילה לשלום מדינת ישראל מביעה כמיהה לשילוב בין קודש לחול ומנציחה את סגוליותו של עם ישראל, אשר איננו עם ככל העמים. התפילה מביאה לידי ביטוי את מעמדה המיוחד של מדינת ישראל כמדינה של כל יהודי העולם באשר הם, וכמושא לשאיפה ולחזון מלכד של העם היהודי.

עניינה של פעילות זו הוא בירור מהותה, רעיונותיה ומסריה של התפילה לשלום המדינה, כחלק מתפיסת עולמו הציונית-דתי של הרב עוזיאל, וכן בירור מקומה של תפילה זו המהווה ביטוי לריבונותה ולעצמאותה של מדינת ישראל.

קהל היעד: כיתות ז-יב

עזרים

- נספח מס' 1:** דף משימה אישית – "בירורים", כמס' המשתתפים
- נספח מס' 2:** "אני אומר תפילה לשלום המדינה", כמספר המשתתפים
- נספח מס' 3 (איג):** דפי לימוד קבוצתיים – "ברך את מדינת ישראל", כמספר הקבוצות
- נספח מס' 4:** דף מקורות – "מולדת נצחית", כמספר המשתתפים

מהלך הפעילות

שלב א - במליאה

- המנחה יחלק למשתתפים דף משימה אישית - "בירורים" (נספח מס' 1), ויבקש מהם לבצע את המשימה.
 - המנחה יבקש מן המשתתפים להגיב בסבב ולשתף בהתלבטות/שאלה לבירור שמעסיקה אותם ביחס לתפילה לשלום המדינה, או כל תגובה אחרת בעקבות מה שקראו.
 - המנחה יספר למשתתפים:
- תפילה לשלום המדינה**, הנאמרת בשבתות ובחגים בבתי הכנסת בישראל ובתפוצות שמתפלליהם נמנים עם החוגים הדתיים לאומיים, פורסמה לראשונה בעיתון "הצופה" מיום 20 בספטמבר 1948, ימי הקמת המדינה. תפילה זו נתקנה בידי הרבנים הראשיים לישראל באותה תקופה: הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג והרב בן ציון עוזיאל.

שאלות לדין:

1. מדוע אנו אומרים "תפילה לשלום המדינה" בכל שבת, מיד לאחר קריאת התורה?
2. מהו, לדעתכם, הצורך בתפילה זו?
3. מהו הקשר בין תפילה לקב"ה ובין ריבונותה של המדינה?
- המנחה יחלק למשתתפים את דבריו של הרב שלמה אבינר, "אני אומר תפילה לשלום המדינה" (נספח מס' 2), ויקרא באוזניהם.
4. מדוע, לדעתכם, נדרש הרב אבינר לכתוב דברים אלה?
5. האם אתם מסכימים/מזדהים עם דברי הרב או חולקים/כועסים על מה שכתב?

שלב ב - קבוצתי

המנחה יחלק את המשתתפים לשלוש קבוצות (או לשש, בהתאם למספר המשתתפים).
כל קבוצה תקבל דף לימוד קבוצתי - "ברך את מדינת ישראל" (נספח מס' 3 א-ג) ותבצע את המשימות המצורפות.

שלב ג - במליאה

כל קבוצה תציג את תוצריה בפני המליאה.
המנחה יחלק למשתתפים את דברי הרב עוזיאל, "מולדת נצחית" (נספח מס' 4), ויקרא באוזניהם.

שאלות לדין:

1. מולדת, על פי מילון אבן שושן, הנה **"מקום שאדם נולד בו"**. כותב הרב עוזיאל: **"ארץ ישראל אינה ארץ מולדת לישראל, במובנה המקובל אצל אומות העולם"**. כיצד בא לידי ביטוי עניין זה ביחסם של יהודים לארץ ישראל בכל הדורות ולמדינת ישראל בדורנו?
2. הדגימו בציטוטים מתוך ה"תפילה לשלום המדינה" את היחס המיוחד של עם ישראל למולדתו הנצחית.

שאלות לסיכום:

1. מה התחדש לכם במהלך פעילות זו בנוגע לתפילה לשלום המדינה?
2. לו נתבקשתם לענות כעת לאותם בני נוער שמבררים, מה הייתה תשובתכם לאור מה שלמדתם?

בירורים

לפניכם שאלות לבירור אשר נכתבו על ידי בני נוער, עיינו בהם והגיבו:

האם במצב היום, כאשר עוקרים יישובים, שייך להגיד תפילה לשלום המדינה? ואם כן - מדוע להתפלל להצלחת הממשלה בשעה שהיא עושה דברים שלא לרוחי?

מפריע לי בשבת בבוקר בבית כנסת כאשר בתפילה לשלום המדינה, אבא שלי לא עומד. שאלתי אותו למה, והוא די התחמק מתשובה... שמתי לב שכשהוא חזן הוא כן אומר את התפילה. מה העניין של התפילה הזו?

רציתי לדעת, האם בזמנים אלו עדיין יש טעם לומר תפילה לשלום המדינה? לפעמים אני מרגיש שיש בכך טעם גדול לפגם, שהרי לא למדינה "כזו" אנו מייחלים. אשמח לשמוע את דעתכם בעניין.

בכמה בתי כנסיות ברחבי הארץ החליטו גבאים לבצע שינויים בתפילה לשלום המדינה. בחלק מהמקומות הוחלט פשוט לדלג על התפילה הזו. לעומתם, במקומות אחרים, סבורים שדווקא כעת זקוקה המדינה לתפילה מיוחדת להדרכה נכונה "לראשיה, שריה ויועציה"... אני לא מצליח להחליט מה נכון לעשות, תעזרו לי!

הוסף התלבטות/ שאלה

לבירור משלך בקשר לתפילה לשלום המדינה _____

אני רוצה להגיד ש...

אני אומר תפילה לשלום המדינה

כאשר בין שחרית למוסף
שליח הציבור אומר תפילה לשלום המדינה
זה הרגע המאושר ביותר שלי בשבוע.
כאשר אני שומע
"אבינו שבשמים, צור ישראל וגואלו",
אני קם כמו קפיץ
ואיני משנה מילה אחת.
כל ההוכחות שבעולם
אינן משנות לי מאומה
וככל שלועגים
יותר ויותר אני אומר תפילה זו.
יש לי חשק לקום ולומר לשליח הציבור:
אמור עוד פעם, ועוד פעם.
יש לי חשק לקום ולנשק אותו.
גם כאשר המדינה והממשלה מחללות קדושת
השבת,
אני ממשיך לומר תפילה לשלומן,
וגם כאשר הן מחללות קדושת הארץ,
אני ממשיך להתפלל לשלומן.
ולא אפסיק.
כי זו המדינה שלי, אין לי אחרת,
ואני אוהב אותה כמו שהיא.
וזו הממשלה שלי, כן, זו הממשלה שלי,
ואחזור על זה אלפי פעמים...
ואמשיך להתפלל עבורה מכל הלב.
וכאשר תוחלף, אתפלל עבור הממשלה הבאה,
ואגיד: זאת הממשלה שלי.

ואתגאה מול כל העולם כולו:
אני כבר לא עם נדרס,
שממשלת עם זר מחליטה עבורי,
יש לי ממשלה משלי.
אתם שומעים, עמי העולם,
יש לי ממשלה שלי, ואני גאה בזה.
ממשלה הולכת וממשלה באה,
והגאווה לעולם עומדת.
ואם מישהו ידפיס מדבקה:
"אני אומר תפילה לשלום המדינה",
אדביק אותה על תיקי ועל דש מעילי.
אדביק אותה בגאווה.
גאווה היא מידה מאוסה,
אך הגאווה הזאת היא טהורה
כמו פרח שנולד אתמול.
ואם, חס ושלום, מדינה זו וממשלה זו
תחוקק חוקים נגד תורתנו,
אבכה הרבה כמובן,
אומר לכולם שחוקים אלה בטלים כעפרא,
אבל אמשיך לומר את התפילה לשלום המדינה
בשמחה.
יש הרואים את הצללים
ויש הרואים את האור שמעל הצללים
שהרי אם יש צללים, סימן שיש אור.
והאור הזה הוא כל כך מתוק.
לכן אני אומר את התפילה לשלום המדינה.

הרב שלמה אבינר | כז בתמוז תשס"ח

נספח 3 א - דף לימוד קבוצתי - "ברך את מדינת ישראל..."

תפילה לשלום המדינה היא תפילה הנאמרת בשבתות ובחגים בבתי הכנסת בישראל ובתפוצות, שמתפלליהם נמנים עם החוגים הדתיים לאומיים. התפילה פורסמה לראשונה בעיתון "הצופה" מיום 20 בספטמבר 1948 ובעיתון "הארץ" יום לאחר מכן. תפילה זו נתקנה בידי הרבנים הראשיים לישראל: הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג והרב הספרדי בן ציון עוזיאל.

להלן קטע קצר מתוך התפילה:

"אֲבִינוּ שְׁבַשְׁמִים, צוּר יִשְׂרָאֵל וְגוֹאֲלוֹ, בָּרַךְ אֶת מְדִינַת יִשְׂרָאֵל, רֵאשִׁית צְמִיחַת גְּאֻלְתָּנוּ: הִגֵּן עֲלֶיהָ בְּאַבְרַת חֶסֶדְךָ וּפְרַשׁ עֲלֶיהָ סֶכֶת שְׁלוֹמְךָ..."

1. מילים אלה מבטאות בקשה כללית שעליה מבוססת התפילה כולה - מהי?
2. מהו מעמדה ותכליתה של מדינת ישראל על פי בקשה זו?

"...אחרי אלפי שנות גלות ונדוד, ואחרי שנות השמד האחרונות שקמו עלינו להשמידנו מתחת שמיך ושכלו מאתנו אלפי רבבות ישראל, **הזרחת לנו ה' אלוקינו אילת השחר לגאולתנו ולתקומת מדינת ישראל** בארץ קדשך אשר הנחלת לאבותינו ולנו".

(מתוך התפילה ליום העצמאות שחיבר הרב עוזיאל)

מדרש: "רבי חייא ורבי שמעון בן חלפתא היו מהלכים בתוך בקעת ארבל בהשכמת הבוקר קודם שהאיר היום. ראו אילת השחר שבקע אורה. אמר רבי חייא הגדול לרבי שמעון בן חלפתא: אדם גדול! (תואר כבוד) כך היא גאולתן של ישראל. תחילה קמעה קמעה, כל מה שהיא הולכת היא רבה והולכת".

(ירושלמי, ברכות)

3. מהי תפיסת עולמו של הרב עוזיאל, המשתקפת מדבריו על מדינת ישראל ותקומתה בהקשר למדרש שלעיל?
4. תנו כותרת לדף.
5. התכוונו להצגת עיקרי הדברים במליאה (הכותרת שבחרתם ותובנה אחת או שתיים מדבריו של הרב).

תפילה לשלום המדינה היא תפילה הנאמרת בשבתות ובחגים בבתי הכנסת בישראל ובתפוצות, שמתפלליהם נמנים עם החוגים הדתיים לאומיים. התפילה פורסמה לראשונה בעיתון "הצופה" מיום 20 בספטמבר 1948 ובעיתון "הארץ" יום לאחר מכן. תפילה זו נתקנה בידי הרבנים הראשיים לישראל: הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג והרב הספרדי בן ציון עוזיאל.

להלן קטע קצר מתוך התפילה:

וְאֵת אֲחֵינוּ כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל, פְּקַדְנָא בְּכָל אֲרָצוֹת פְּזוּרֵיהֶם, וְתוֹלֵיכֶם מְהֵרָה קוֹמְמוֹת לְצוּן עֵינֶיךָ וְלִירוּשָׁלַיִם מְשֻׁן שְׁמֶרְךָ, כְּפִתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדְּךָ: אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם, מִשֶּׁם יִקְבָּצֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ וּמִשֶּׁם יִקְחֶךָ: וְהִבְיָאֶךָ ה' אֱלֹהֶיךָ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יִרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירְשֶׁתָּהּ, וְהִיטְבֶךָ וְהִרְבֶּךָ מְאֹד בְּתוֹרַת:

1. מילים אלה מבטאות בקשה - מהי?
2. מה בקשה זו מסמלת, לדעתכם?

בנאום הפתיחה לוועידה הראשונה של המזרחי בירושלים (אלול תרע"ט) דיבר הרב עוזיאל על ייחודה של השקפת העולם הציונית-דתית, שאינה מסתפקת "במדינה יהודית משוחררת ובשפה לאומית מדוברת בפי כל". מי שדי להם בכך "יצאו מכלל גלות ולא באו עדיין לכלל הגאולה". יש להתנער מטומאות ארץ העמים "להשיב את נפשנו לתחייה ולהשיב שכינת הקודש לארצנו הקדושה". המזרחי "הוא גשר שבו יעברו גאולי ה' מארצות העמים וטומאתם אל ארץ נחלת אבות וקדושתה".

(הרב עוזיאל, מכמני עוזיאל, עמ' תנ"ג)

3. כיצד לדעת הרב עוזיאל יש להתייחס אל יהודי התפוצות?
4. תנו כותרת לדף.
5. התכווננו להצגת עיקרי הדברים במליאה (הכותרת שבחרתם ותובנה אחת או שתיים מדבריו של הרב).

"השאלה העומדת לפנינו כעת היא מציאת דרך נכונה של מיזוג התורה במדינה, במילים אחרות, שצביון התורה יהיה טבוע ובולט בצורה הנאותה לארץ הקודש ולעם ישראל עם קדוש [...] טיבה של תורת ישראל שהיא תורת חיים ומקיפה את כל החיים וגם את תורת המדינה ומשפטיה".

(הרב עוזיאל, קובץ יבנה, ג, חוב' ז-יב)

בהקמתה של מדינת ישראל ראה הרב את ההתגשמות הגדולה שבשאיפותיו ואת ראשית הגאולה. בנאומיו ובכתביו עמד על הקשר בין תורת ישראל ומדינת ישראל, והדגיש את העובדה שחוקת המדינה חייבת להתבסס על ההלכה. במדינה יהודית לא תיתכן הפרדה בין הדת והמדינה, כיוון שקיומן מותנה זו בזו. תורה ומלכות ישראל כרוכות יחד ובדיבור אחד נאמרו.

3. מהי החשיבות של "מיזוג התורה במדינה" לאור דברי הרב שלעיל?
4. תנו כותרת לדף.
5. התכוננו להצגת עיקרי הדברים במליאה (הכותרת שבחרתם ותובנה אחת או שתיים מדבריו של הרב).

תפילה לשלום המדינה היא תפילה הנאמרת בשבתות ובחגים בבתי הכנסת בישראל ובתפוצות, שמתפלליהם נמנים עם החוגים הדתיים לאומיים. התפילה פורסמה לראשונה בעיתון "הצופה" מיום 20 בספטמבר 1948 ובעיתון "הארץ" יום לאחר מכן. תפילה זו נתקנה בידי הרבנים הראשיים לישראל: הרב יצחק אייזיק הלוי הרצוג והרב הספרדי בן ציון עוזיאל.

להלן קטע קצר מתוך התפילה:

יְחַד לְבַבְנוּ לְאַהֲבָה וּלְיִרְאָה אֶת שְׁמֶךָ, וְלִשְׁמֵר אֶת כָּל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ,
וְשַׁלַּח לָנוּ מְהֵרָה בְּן דָּוִד מְשִׁיחַ צְדָקָךָ, לְפָדוֹת מִחֲכֵי קֶץ יִשְׁוּעָתְךָ.
הוֹפֵעַ בְּהֵדָר גָּאוֹן עֶזְךָ עַל כָּל יוֹשְׁבֵי תֵּבֵל אֶרֶץ, וַיֹּאמֶר כָּל אִשָּׁר נִשְׁמָה
בְּאֶפֶס: ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ וּמְלִכּוֹתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה, אָמֵן סְלָה.

1. מילים אלה מבטאות שלוש בקשות. מהן?
2. מה תכליתה העיקרית של מדינת ישראל על פי בקשות אלו?

מולדת נצחית

ארץ ישראל אינה ארץ מולדת לישראל, במובנה המקובל אצל אומות העולם, כי ארץ מולדת היא בת חלוף, ורבים הם העמים שהמירו ארץ מולדתם בארץ אחרת, שהוגלו אליה והתאחזו בה כארץ מולדתם. אבל ארץ ישראל – ארץ מולדת נצחית לעם ישראל, באשר בה נולדה אמונתה של האומה, שהיא נשמת חייה ועטרת תפארתה, מפי אביה הראשון אברהם שנעתק מארץ מולדתו בדבר ה' [...] בה נכרתה ברית עולם בין ישראל לאביהם שבשמים, ובין ישראל לארץ ישראל [...] ובה הושלם ניצחון עם ישראל באמונתו וצביונו המיוחד שנתן שמו המכובד של ישראל [...].

ארץ ישראל היא מקום מטעה של האומה הישראלית, שבה גדלה את שעשועיה והתעטרה בעטרת תפארתה בחזון נביאיה אשר נבאו לשלום על כל העמים ועל ישראל [...] וארץ ישראל היתה ותהיה לעולמים, נקודה מרכזית שבה מתרכזת האומה כולה ברוחה ונשמתה, שהיא תלפיות לכל ישראל בתפילתם, זאת היא הפינה היקרה שנקראת קדש קדשים, שכל ישראל נושאים לבם ועיניהם אליה יום יום בוקר וערב בתפילתם [...].

[הגיובי עוזיאל חלק ב, שער טו, עמ' 33]